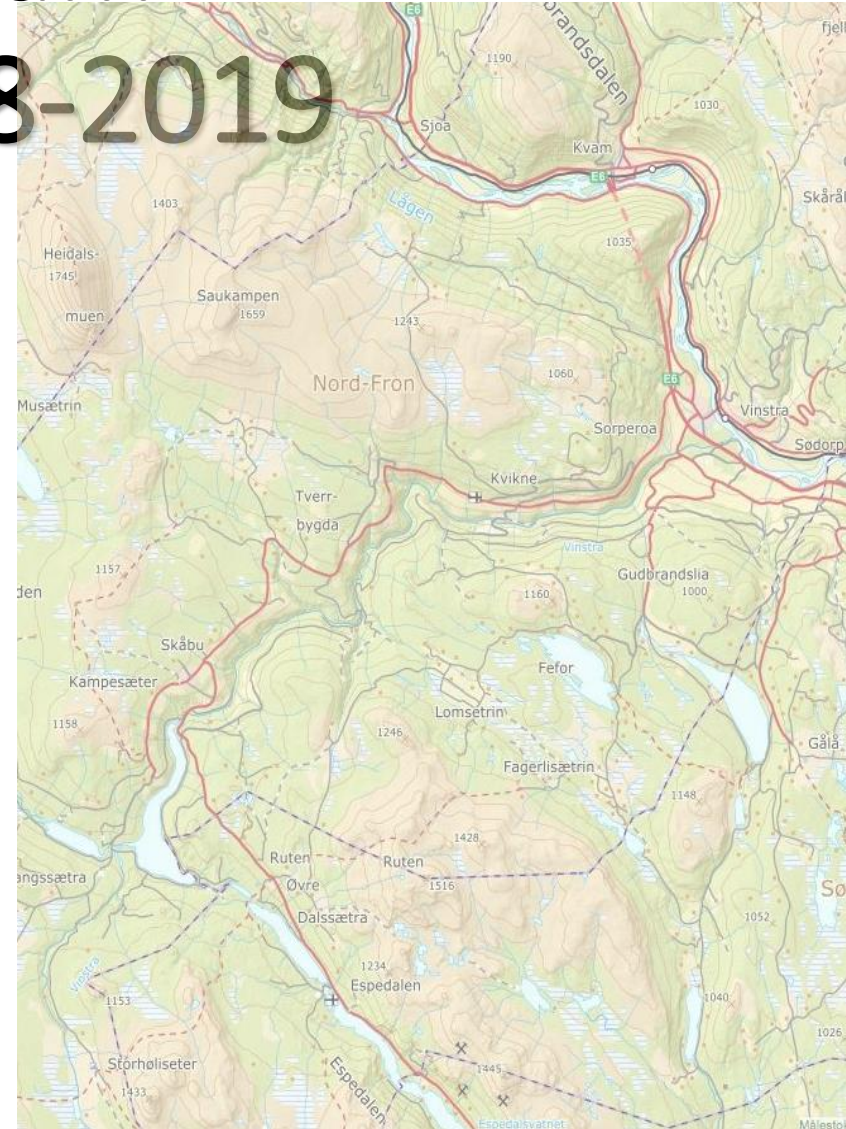

Seminar om rovvilt og beitenæring i Oppland 16.1.19.

Bruk av radiobjøller på lam

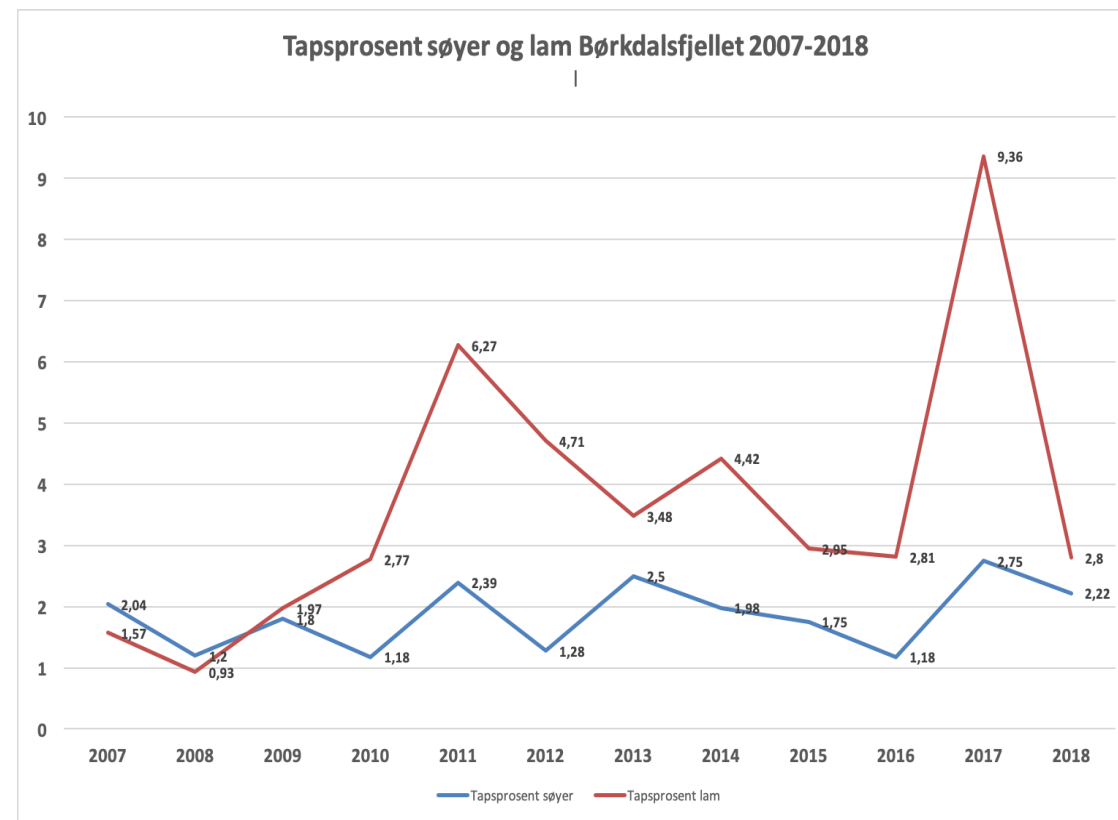
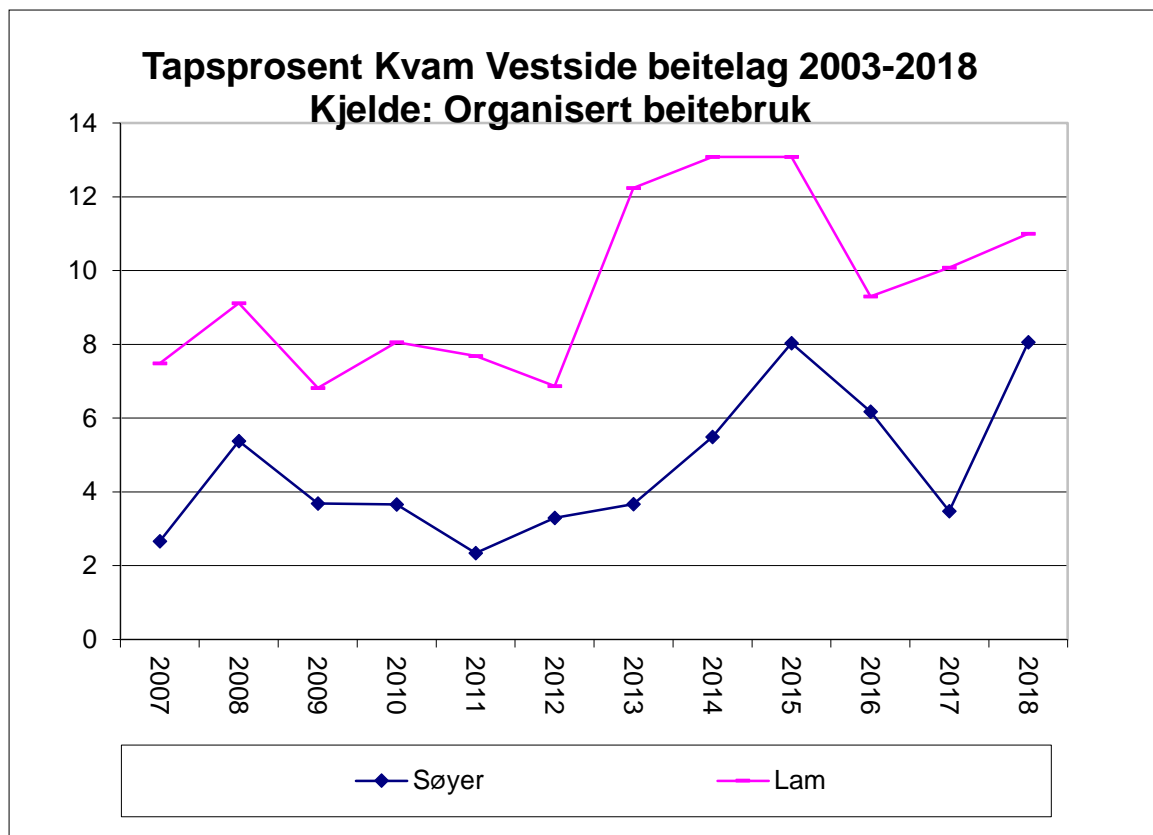
-Prosjekt Fron Vest 2018-2019

Prosjekt Fron Vest 2018-2019

- Prosjekt Fron Vest vart sett i gang våren/sommaren 2018.
- Bakgrunn for prosjektet var store tapstal av sau på utmarksbeite både innan enkeltbuskar og beitelag på Fron vestsida.
- Prosjektområde omfatta delar av utmarksbeite på vestsida av Lågen i kommunane Nord-Fron og Sør-Fron dvs. i beiteprioritert område.
  - Kvam vestsida beitelag (beitelaget med størst tapstal over mange år)
  - Børkdalsfjellet beitelag (utvikling som syner auka tap på utmarksbeite)
- Mål med prosjektet: [Dokumentere årsaker til tap av lam på utmarksbeite.](#)

Bakgrunn for prosjektet Fron Vest 2018/2019

Deltakare – administrasjon/beitebrukarar

Administrasjon/bruker- og ressursgruppe:

- **Prosjektleder : Geir Johan Groven**
- **Administrasjon eller: Øyann Brandstad, Hilde Hammer og Eldri Siem**
- **Norske Kadaverhunder v/Jonny Mathisen**
- **Oppland Radiobjøllelag v/Pål Kjørstad**
- **Beitebruker m/radiobjøller: Odd Arne Myromslien**
- **Beitelag:**
  - Kvam vestsida beitelag v/Odd Arne Myromslien**
  - Kvikne og Sorperoa beitelag v/Ola Masseng Sylte**
  - Breistulen beitelag v/Erling Magnus Vaterland**
  - Børkdalsfjellet beitelag v/Pål Egil Rønn**
- **Beitesnap v/Ivar Sylte**

Deltakare – administrasjon/beitebrukarar

- **Pål Kjørstad, Jonny Mathisen og Odd Arne Myromslien (som eigar av sauebuskapen) har lagt ned eit stort arbeid for at prosjektet skulle nå målsettinga.**
- **I samarbeid med: Nord-Fron kommune, Sør-Fron kommune, Kvikne og Sorperoa Beitelag, Breistulen Beitelag, Oppland Radiobjøllelag, SNO og Veterinærvakta Fron.**
- **Verktøy som var nytta: Telespor radiobjøller, Norske kadaverhunder, saltsteinavlesarar, Beitesnap, ekstraordinert tilsyn av beitebrukarane/tilsette gjetarar.**
- **Det vart etablert ei SMS-gruppe for administrasjon og brukarar.
Brukt for å gje informasjon om prosjektet og ved alarmer frå elektronisk overvåking/funn av kadaver.**

Kvam vestsida beitelag (Nord-Fron) – praktisk gjennomføring

- Lam utvalt frå ein buskap tilhøyrande Odd Arne Myromslien – årleg store tap av sau/lam utan at ein får dokumentert tapsårsak.
- Telespor radiobjøller på raud klave med strikk vart montert på 400 lam.
- Lamma er etter søyer eller syster av søyer som har hatt tap på utmarksbeite siste 3 åra.
- Fylte opp med lam av åringar for å oppnå ønska tal lam dvs. 400 stk.
- Alle lamma (tvillingar/ev. trillingar) pr. søye fekk radiobjølle.
- Slepp på utmark i perioden 28. mai – 7. juni. Radiobjøllene montert på v/ slepp.
- Vårvekt registert på alle lamma, behandla mot snyltarar og sjekka for «beitedyktigheit».

☐	Individnr [▲]	Telespnr [↕]	Type [↕]	Alarmer	Posisjon	Posisjon, tid [↕]	Måletidspunkt [↕]	Oppdatering	Batterispennning (V) [↕]	Firmwarc
☐	<input type="text"/>	<input type="text"/>								
☐	80001	1814006318	GSM	SmbcPFI [endre]	32V 529467 6829844	19.06.18 07:08	19.06.18 07:09	Hver 6. time [endre]	3,5	32
☐	80002	1815006608	GSM	SmbcPFI [endre]	32V 529455 6830037	19.06.18 07:42	19.06.18 07:42	Hver 6. time [endre]	3,5	32
☐	80023	1814003248	GSM	SmbcPFI [endre]	32V 526276 6830152	19.06.18 13:40	19.06.18 19:54	Hver 6. time [endre]	3,6	32
☐	80024	1814005178	GSM	SmbcPFI [endre]	32V 526813 6830159	19.06.18 22:57	19.06.18 22:57	Hver 6. time [endre]	3,5	37
☐	80031	1814003258	GSM	SmbcPFI [endre]	32V 531414 6834516	19.06.18 07:31	19.06.18 07:31	Hver 6. time [endre]	3,4	32
☐	80032	1815000868	GSM	SmbcPFI [endre]	32V 531258 6834044	19.06.18 13:55	19.06.18 20:09	Hver 6. time [endre]	3,5	32
☐	80033	1817012648	GSM	SmbcPFI [endre]	32V 522260 6829110	19.06.18 09:50	19.06.18 22:09	Hver 6. time [endre]	3,5	37
☐	80034	1815009268	GSM	SmbcPFI [endre]	32V 521653 6829356	19.06.18 22:20	19.06.18 22:21	Hver 6. time [endre]	3,6	32
☐	80051	1815001008	GSM	SmbcPFI [endre]	32V 529956 6834219	19.06.18 22:52	19.06.18 22:53	Hver 6. time [endre]	3,5	32
☐	80062	1813000868	GSM	SmbcPFI [endre]	32V 530935 6832850	19.06.18 19:51	19.06.18 19:52	Hver 6. time [endre]	3,0	37
☐	80063	1815000808	GSM	SmbcPFI [endre]	32V 530914 6832903	19.06.18 19:53	19.06.18 19:53	Hver 6. time [endre]	3,5	32
☐	80071	1814002788	GSM	SmbcPFI [endre]	32V 526360 6832434	19.06.18 20:07	19.06.18 20:08	Hver 6. time [endre]	3,0	37
☐	80078	1818000548	GSM	SmbcPFI [endre]	32V 522184 6824527	19.06.18 21:18	19.06.18 21:18	Hver 6. time [endre]	3,0	37
☐	80080	1817013918	GSM	SmbcPFI [endre]	32V 520179 6832585	19.06.18 20:25	19.06.18 20:27	Hver 6. time [endre]	3,0	37
☐	80081	1815007018	GSM	SmbcPFI [endre]	32V 521706 6832031	19.06.18 06:01	19.06.18 06:02	Hver 6. time [endre]	3,5	32
☐	80088	1818003568	GSM	SmbcPFI [endre]	32V 521571 6824537	19.06.18 02:41	19.06.18 21:27	Hver 6. time [endre]	3,0	37
☐	80089	1818007738	GSM	SmbcPFI [endre]	32V 521298 6824203	19.06.18 21:27	19.06.18 21:27	Hver 6. time [endre]	3,0	37
☐	80095	1818007288	GSM	SmbcPFI [endre]	32V 521300 6824185	19.06.18 21:29	19.06.18 21:30	Hver 6. time [endre]	3,0	37
☐	80106	1818005798	GSM	SmbcPFI [endre]	32V 531212 6834222	19.06.18 22:06	19.06.18 22:07	Hver 6. time [endre]	3,5	32
☐	80107	1818007398	GSM	SmbcPFI [endre]	32V 531235 6834228	19.06.18 22:02	19.06.18 22:02	Hver 6. time [endre]	3,5	32
☐	80110	1818000608	GSM	SmbcPFI [endre]	32V 525067 6825563	19.06.18 21:17	19.06.18 21:17	Hver 6. time [endre]	3,4	37
☐	80113	1815002538	GSM	SmbcPFI [endre]	32V 531875 6828872	19.06.18 19:10	19.06.18 19:10	Hver 6. time [endre]	3,5	32
☐	80114	1814003438	GSM	SmbcPFI [endre]	32V 531626 6828702	19.06.18 22:37	19.06.18 22:38	Hver 6. time [endre]	3,5	32
☐	80119	1814002418	GSM	SmbcPFI [endre]	32V 528698 6831305	19.06.18 17:44	19.06.18 17:44	Hver 6. time [endre]	3,5	32
☐	80120	1814003288	GSM	SmbcPFI [endre]	32V 528576 6831459	19.06.18 14:11	19.06.18 22:34	Hver 6. time [endre]	3,0	32
☐	80121	1814002328	GSM	SmbcPFI [endre]	32V 528698 6831307	19.06.18 17:44	19.06.18 17:45	Hver 6. time [endre]	3,5	32
☐	80125	1817013998	GSM	SmbcPFI [endre]	32V 520576 6829772	19.06.18 10:12	19.06.18 22:39	Hver 6. time [endre]	3,5	32
☐	80128	1814002648	GSM	SmbcPFI [endre]	32V 530868 6834405	19.06.18 08:08	19.06.18 14:22	Hver 6. time [endre]	3,6	32
☐	80129	1814003128	GSM	SmbcPFI [endre]	32V 531595 6834639	19.06.18 20:35	19.06.18 20:35	Hver 6. time [endre]	3,5	32

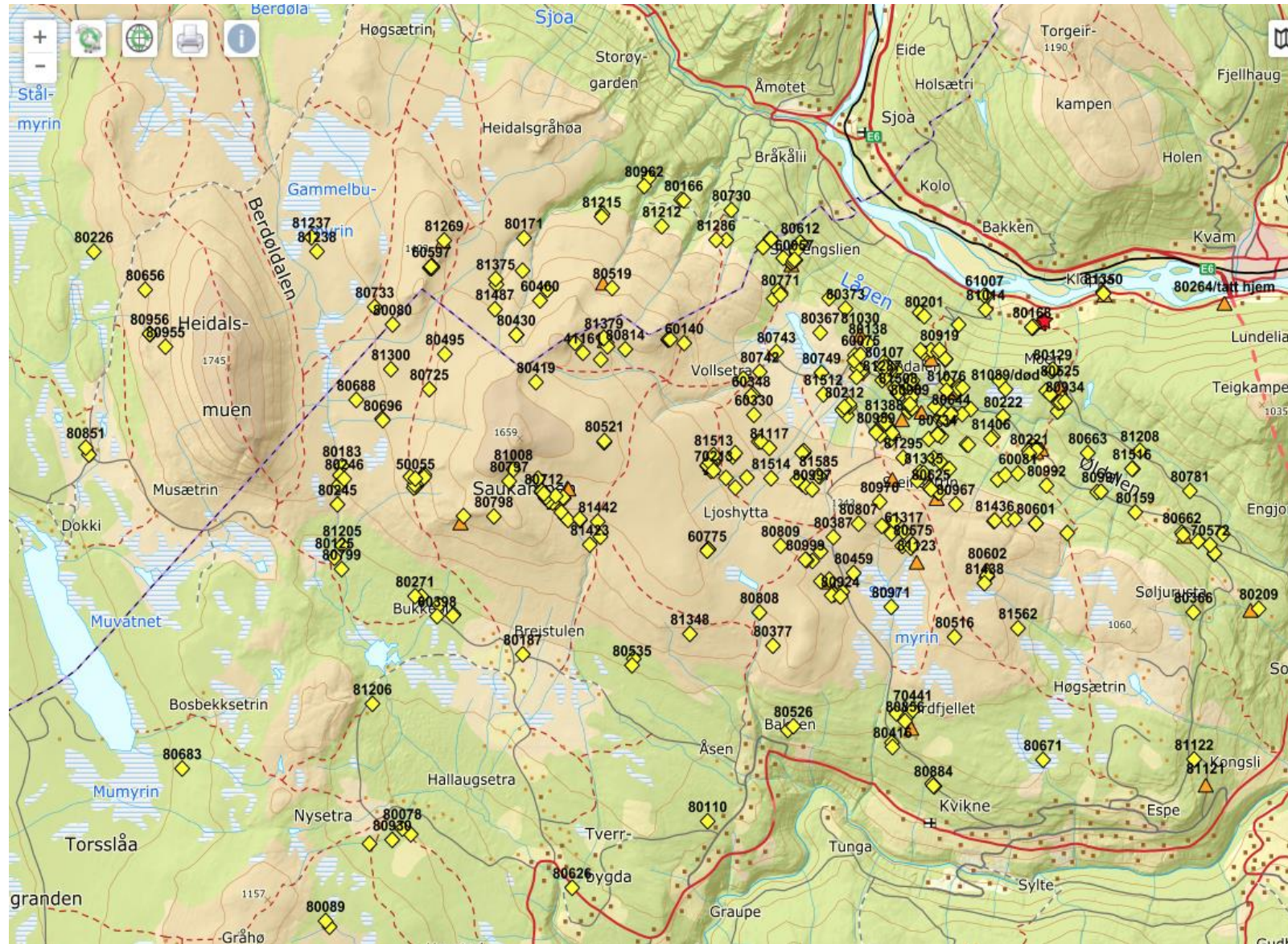

Kvam vestsida beitelag – praktisk gjennomføring

- Id.nr. og telespornr. vart dokumentert på alle dyr i prosjektet.
- Radiobjøllene vart stilt inn på 6 timer rapporteringsintervall, varsling etter 3 timer utan bevegelse, varsling etter 2.rapport med mindre 25 meters *minimumsflytting*.
- Ved alarm eller andre funn skulle gruppa varslast og personell rykke ut innan 1 time.
- I tillegg til bruk av radiobjøller/»dødvarslarar» på lam og saltsteinsavlesarar var det planlagt bruk av ekvipasjar med kadaverhund i område med påviste skader.
- Ved usikker/ukjent tapsårsak var det gjort avtale med Veterinærvakta Fron om obduksjon – dersom dette vart vurdert som føremålstenleg.

Kart over buskapen Kvam vestside pr. 21.6.18

Kvam vestsida beitelag – resultat og erfaring etter fyrste prosjektår

- 15 prosjektlam er funne daude (kadaver) derav 14 lam funne pga. alarm.
  - 2 lam er *dokumentert* teke av kongeørn (30.6.)
  - 2 lam er *antatt sikkert* kongeørn (4.7. og 11.7.)
  - 1 lam *dokumentert* teke av gaupe (15.7., heilt fersk skade)
  - 1 lam *antatt sikkert* teke av jerv (1.8.)
  - 9 lam ukjent tapsårsak (*lynedslag, påkjørsel* m.m.)
  - 16 lam vart teke heim att.
- Radiobjøller lam/dødsvarslarar fungerte svært bra fram til slutten av juli/starten av august.
- Erfaring tilseier at ein hadde ikkje klart å funne desse lamma utan bruk av radiobjøllene!!! TID – fugl, varmen i sommar, terreng, vegetasjon .....

Kvam vestsida beitelag – resultat og erfaring etter fyrste prosjektår

- Prosjektet har avdekket at 3 roviltarter (kongeørn, gaupe, jerv) står for dokumenterte/antatt sikre skader i beiteområde.
- Registrering av vårvekt og haustvekt for buskapen syner at prosjektlamma med radiobjøller/klaver har hatt like god tilvekst som andre lam i buskapen.

Vekter lam	Vårvekt (snitt)	Haustrvekt (snitt)
Prosjektlam	15,8	44,1
Alle lam	16,1	44,0

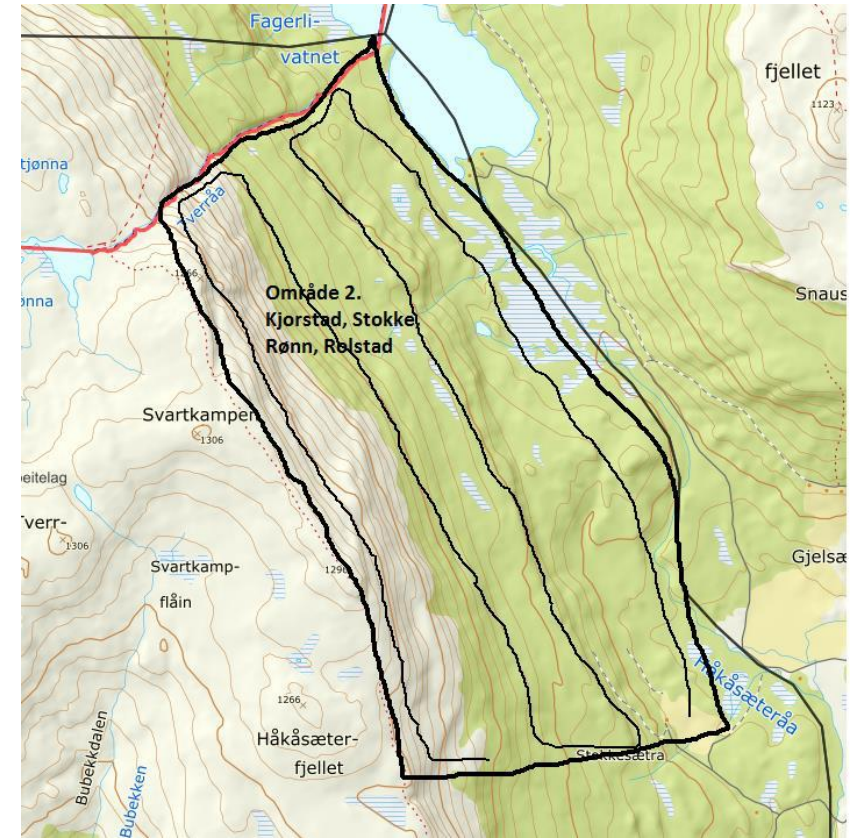
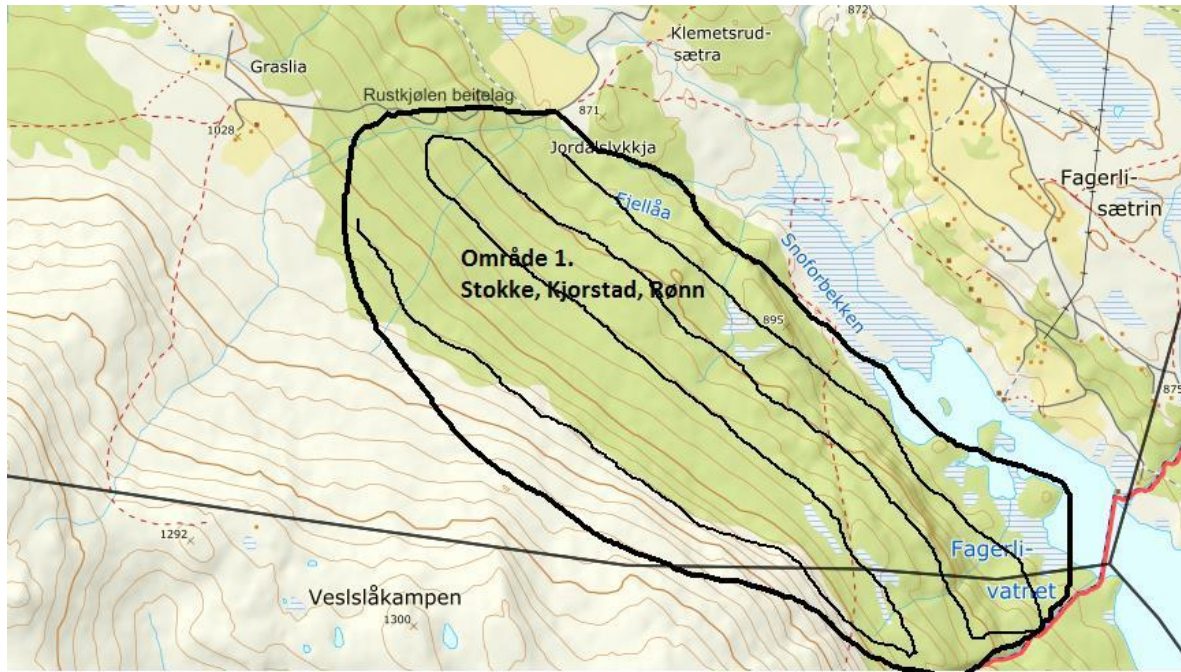
- Tal frå organisert beitebruk (OBB) syner at fleire beitelag i dette området har høge tapstal for lam og søyer.

Børkdalsfjellet beitelag (Sør-Fron) – praktisk gjennomføring og erfaring

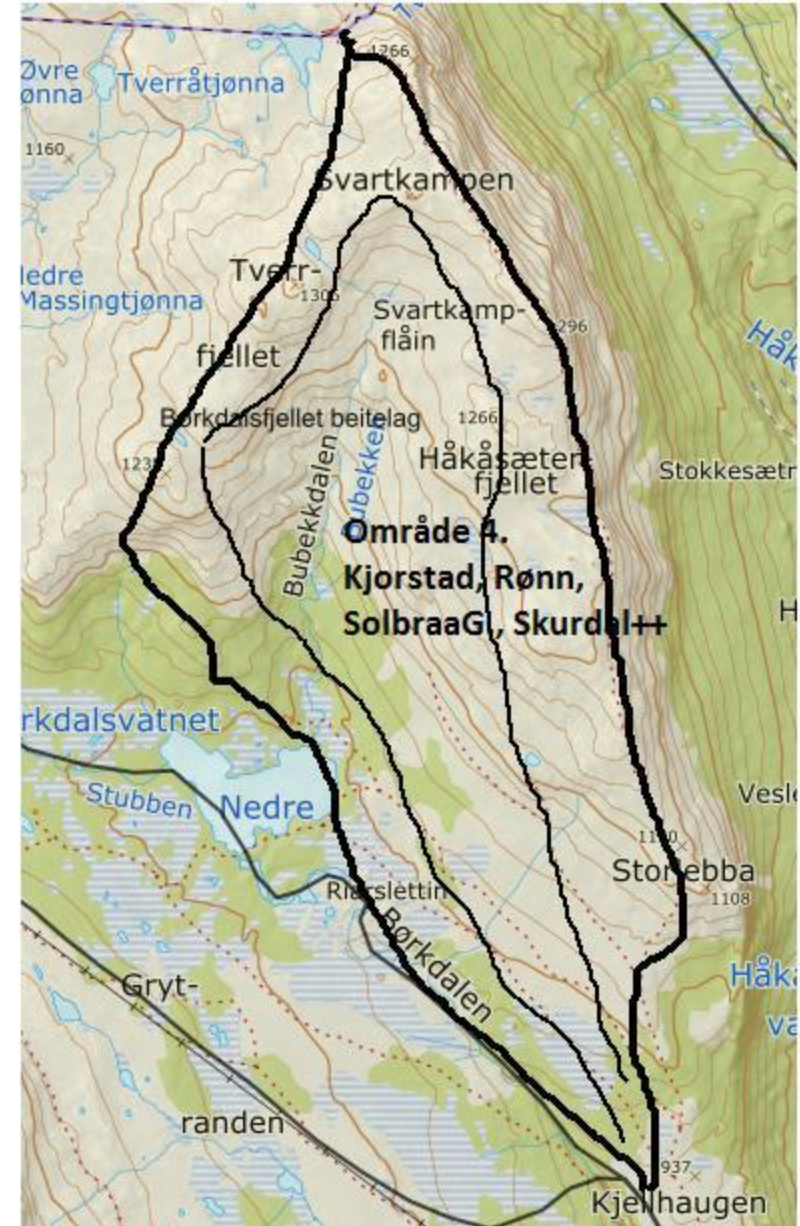
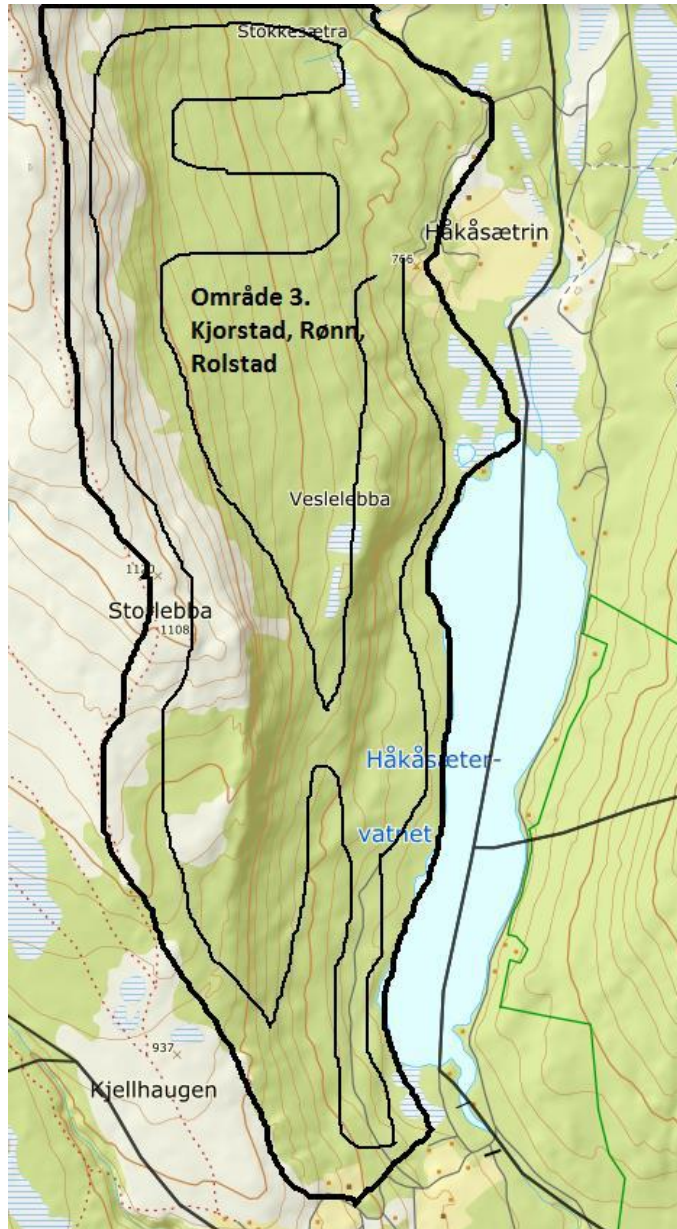
- Planlagt tilsynsrunder med kadaverhunder 2 gonger pr. veke (kvar måndag og torsdag) heile utmarksbeitesesongen.
- Tilsynsområde var der 4 beitebrukarar hadde store lammetap i 2017.
- Området vart oppdelt i 4 kadaversøksområde, som kvar var berekna til eitt dagsverk.

Områder 1 + 2 m/ruter

Områder 3 + 4 m/ruter

Børkdalsfjellet beitelag – resultat og erfaring så langt

- Totalt 31 turar med kadaverhundekvipasjar frå Norske kadaverhunder v/ Kristian, Audun og Nils gav følgjande funn:
  - Det vart funne 11 søyer og 8 lam daude/kadaver.
  - I tillegg vart det registert 42 gamle funn (bein eller ull).
- For 2018 vart det ein tapsprosent for søyer på 2,4% og for lam på 2,8 % (tal frå OBB).

Saltsteinsavleser i Lebblia i Kjørstadteigen og i Sameiga

Prosjekt Fron Vest 2018/2019 – prosjektkostnader/økonomi

○ Bruk av kadaverhund	kr. 78.209
○ Saltsteinsavlesarar	kr. 6.000
○ Innkjøp av klaver	kr. 17.600
○ Leige av radiobjøller	kr. 104.000
○ Prosjektarbeid	kr. 137.515
Totalt	kr. 343.324